

GIỮ GÌN VÀ PHÁT HUY BẢN SẮC VĂN HÓA DÂN TỘC TRONG HỌC SINH, SINH VIÊN HIỆN NAY

Trung úy, ThS. Lê Thanh Đức*

Tóm tắt nội dung: *Bản sắc văn hoá dân tộc là những yếu tố độc đáo, đặc sắc của một nền văn hóa. Trong điều kiện hiện nay, dưới tác động của hội nhập quốc tế, bên cạnh việc tiếp thu những tinh hoa văn hóa của nhân loại thì chúng ta cũng bị ảnh hưởng bởi các giá trị tiêu cực. Do đó, việc giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc trong giai đoạn hiện nay có ý nghĩa đặc biệt quan trọng, nhất là trong học sinh, sinh viên - thế hệ kế thừa và tiếp tục thực hiện giữ gìn, phát huy bản sắc văn hoá dân tộc mà ông cha đã cất công gây dựng. Bởi vì trong thực tế hiện nay, bên cạnh những học sinh, sinh viên đã nhận thức đúng và phát huy giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, góp phần tạo nên những thành tựu mới to lớn và có ý nghĩa lịch sử thì vẫn còn một bộ phận học sinh, sinh viên lối sống thực dụng, hưởng thụ cũng như có những vi phạm về phẩm chất đạo đức và lối sống. Để giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc trong học sinh, sinh viên hiện nay, cần tập trung vào các giải pháp cơ bản sau: nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện, chú trọng giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc; đẩy mạnh các phong trào thi đua, các hoạt động tình nguyện, nhân đạo, từ thiện vì cuộc sống cộng đồng; xây dựng môi trường văn hoá lành mạnh...*

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nói: “Vì lẽ sinh tồn cũng như mục đích của cuộc sống, loài người mới sáng tạo và phát minh ra ngôn ngữ, chữ viết, đạo đức, pháp luật, khoa học, tôn giáo, văn học, nghệ thuật, những công cụ cho sinh hoạt hằng ngày về mặc, ăn, ở và các phương thức sử dụng. Toàn bộ những sáng tạo và phát minh đó tức là văn hoá”. Người đã khẳng định: “Trong công cuộc kiến thiết nước nhà có bốn vấn đề cùng phải chú ý đến và phải coi là quan trọng ngang nhau: chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa”.

Nghị quyết 27-NQ/TW ngày 06/08/2008 của Hội nghị lần thứ 7, Ban chấp hành Trung ương khóa X về xây dựng đội ngũ trí thức trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước đã khẳng định: “Trong mọi thời đại, trí thức là lực lượng nòng cốt sáng tạo và truyền bá trí thức. Đội ngũ trí thức được đào tạo bằng nhiều con đường khác nhau đang hoạt động trong các lĩnh vực của đời sống kinh tế và xã hội, các trường Đại học trong nước chính

là nơi đào tạo một lực lượng trí thức đông đảo và chủ yếu phục vụ cho quá trình phát triển đất nước. Đội ngũ trí thức mà chúng ta kỳ vọng ở họ không chỉ giỏi về chuyên môn mà phải mang trong họ bản sắc và truyền thống văn hóa để họ mãi xứng đáng là trí thức của một dân tộc với một bề dày lịch sử về văn hóa và truyền thống, rất mực yêu thương, gắn bó với đồng bào mình, luôn vẫn kiên cường, bất khuất trước mọi kẻ thù xâm lược, xứng đáng là con dân một đất nước anh hùng”.

Bản sắc dân tộc bao gồm những giá trị bền vững, những tinh hoa của cộng đồng các dân tộc Việt Nam được vun đắp nên qua lịch sử hàng ngàn năm đấu tranh dựng nước và giữ nước. Đó là lòng yêu nước nồng nàn, ý chí tự cường dân tộc, tinh thần đoàn kết cá nhân – gia đình – làng xã – Tổ quốc; lòng nhân ái, khoan dung, trọng nghĩa tình đạo lý, đức tính cần cù, sáng tạo trong lao động; sự tinh tế trong ứng xử;

* Giáo viên Bộ môn LLCT, KHXH & NV - T39

tính giản dị trong lối sống...

Bản sắc văn hoá dân tộc là những yếu tố độc đáo, đặc sắc của một nền văn hóa, biểu hiện “đặc tính dân tộc”, “cốt cách dân tộc”, tạo nên sức mạnh cố kết, duy trì và phát triển đời sống của dân tộc, là bộ “gen” bảo tồn của dân tộc, là các giá trị đặc trưng tiêu biểu phản ánh diện mạo, truyền thống, bản lĩnh, phẩm chất, tâm hồn, lối sống, cách cảm, cách nghĩ, khát vọng và biểu tượng riêng của mỗi quốc gia, dân tộc;

Bản sắc văn hóa dân tộc là dấu hiệu cơ bản để phân biệt nền văn hóa của dân tộc này với dân tộc khác, quốc gia này với quốc gia khác. Bản sắc văn hóa dân tộc thể hiện tập trung trong truyền thống văn hóa dân tộc. Truyền thống văn hóa là các giá trị do lịch sử truyền lại, được các thế hệ sau kế thừa gìn giữ và phát huy trong thời đại của mình, tạo nên dòng chảy liên tục của lịch sử văn hóa.

Bản sắc văn hóa dân tộc Việt Nam là những giá trị bền vững, những tinh hoa của cộng đồng các dân tộc Việt Nam, được vun đắp nên qua lịch sử hàng ngàn năm đấu tranh dựng nước và giữ nước. “Đó là lòng yêu nước nồng nàn, ý chí tự cường dân tộc, tinh thần đoàn kết, ý thức cộng đồng gắn kết cá nhân - gia đình - làng xã - Tổ quốc; lòng nhân ái, khoan dung, trọng nghĩa tình, đạo lý, đức tính cần cù, sáng tạo trong lao động, sự tinh tế trong ứng xử, tính giản dị trong lối sống”. Bản sắc văn hóa dân tộc là cơ sở để liên kết xã hội và liên kết các thế hệ, tạo nên sức mạnh tinh thần của dân tộc. Vì vậy, bảo vệ và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc trở thành yêu cầu khách quan và là mục tiêu của sự nghiệp xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam hiện nay.

Giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc – những vấn đề cơ bản và thiết thực trong học sinh, sinh viên

Giữ gìn và phát huy bản sắc văn hoá dân tộc không đồng nghĩa với việc đóng cửa mà phải giao lưu tiếp thu có chọn lọc những tinh hoa văn hoá của nhân loại. Một trong những vấn đề được xã hội Việt Nam quan tâm hiện nay là tăng cường giáo dục văn hoá, giữ gìn bản sắc văn hoá dân tộc trong giới trẻ. Bởi lẽ không ai khác, thế hệ trẻ chính là thế hệ kế thừa và tiếp tục thực hiện sứ mệnh cao cả của mình, đó là tiếp tục giữ

gìn và phát huy bản sắc văn hoá dân tộc mà ông cha đã cất công gây dựng

Nói đến bản sắc văn hoá dân tộc là chạm đến các vấn đề về lịch sử, về truyền thống, về ngôn ngữ, về tính cách. Giáo dục cho thế hệ trẻ mà đặc biệt là giới học sinh, sinh viên có những hiểu biết sâu sắc về lịch sử, truyền thống của dân tộc, sự phong phú trong sáng của Tiếng Việt, cũng như niềm tự hào về những đức tính tốt đẹp của người Việt Nam là hết sức cần thiết. Nhiệm vụ cao cả này trước hết được đặt lên vai của những người làm công tác giáo dục, đào tạo bởi lẽ: công tác giáo dục gắn liền với một con người từ khi biết đọc, biết viết đến lúc trưởng thành, nghĩa là từ tuổi mẫu giáo đến Đại học và cũng có thể cả một đời người.

Giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc trong học sinh, sinh viên trong điều kiện hiện nay chính là việc nhận thức và hành động bảo vệ, giữ vững, phát triển và phát huy cao độ lòng yêu nước, ý chí tự cường, tinh thần đoàn kết, gắn bó cộng đồng; lòng nhân ái, khoan dung, trọng nghĩa tình, đạo lý; đức tính cần cù, sáng tạo trong lao động, đức hy sinh cao thượng vì độc lập dân tộc, vì hạnh phúc của nhân dân, bảo đảm sự ổn định, phát triển đất nước bền vững theo mục tiêu đã chọn; truyền thụ bản sắc văn hoá dân tộc cho các thế hệ mai sau và quảng bá giá trị văn hoá dân tộc ra khu vực và thế giới..., để làm được điều đó, đòi hỏi chúng ta phải huy động nhiều nguồn lực tham gia, với nhiều nội dung và cách thức khác nhau. Trong đó học sinh, sinh viên là một lực lượng to lớn, luôn xung kích trong mọi hoạt động và là người chủ tương lai của nước nhà, đóng vai trò vô cùng quan trọng, quyết định đến chất lượng, hiệu quả của việc giữ gìn bản sắc văn hóa trong điều kiện hiện nay.

Trong sự nghiệp đổi mới, đẩy mạnh công nghiệp hóa – hiện đại hóa và hội nhập quốc tế ngày nay, nhiều thế hệ học sinh, sinh viên đã nhận thức đúng tình hình và nhiệm vụ, nêu cao chí tiến thủ, phát huy phẩm chất tốt đẹp và thế mạnh của tuổi trẻ, xung kích, đảm đương những việc khó, nơi khó, chấp nhận mọi gian nan, thách thức, chủ động, sáng tạo, góp phần tạo nên những thành tựu mới to lớn và có ý nghĩa lịch sử. Nhiều tấm gương học sinh, sinh viên tiêu biểu hy sinh thân mình trong cuộc sống,

vượt lên khó khăn để học tập, trong lao động sản xuất, làm kinh tế, trong hoạt động văn hóa - xã hội, khoa học kỹ thuật cũng như trong nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc, giữ gìn an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội,... đã làm sâu sắc thêm niềm tự hào của thế hệ trẻ trong giai đoạn mới.

Các hoạt động của học sinh, sinh viên trong những năm gần đây tiếp tục phát triển, với các phong trào: “Thanh niên tình nguyện”, “Tuổi trẻ giữ nước”... đã tạo được những dấu ấn tốt đẹp trong đời sống xã hội. Các hình thức sinh hoạt truyền thống, giáo dục đạo đức, lối sống, các hoạt động văn hóa, nghệ thuật, thể dục, thể thao, giúp nhân dân chống bão lụt... đã thu hút đông đảo lực lượng trẻ, trong đó lực lượng là học sinh, sinh viên tham gia rất đông đảo, vừa đóng góp vào nhiệm vụ chung, vừa thiết thực chăm lo lợi ích chính đáng của thanh niên.

Tuy nhiên, trên thực tế vẫn còn một bộ phận không nhỏ học sinh, sinh viên nhận thức về chức trách, nhiệm vụ nói chung, về lịch sử, truyền thống, về bản sắc văn hóa dân tộc nói riêng, chưa thật sâu sắc, dẫn tới kết quả học tập chưa cao, cũng như những vi phạm về phẩm chất đạo đức và lối sống. Đa số sinh viên lựa chọn các giá trị về việc làm, thu nhập, tình yêu, cuộc sống đủ tiện nghi, còn những vấn đề khác thuộc đời sống chính trị - xã hội, họ tỏ ra ít quan tâm và cá biệt có trường hợp là không quan tâm. Điều đó đưa đến lối sống thực dụng, ham danh lợi, hưởng thụ; thiếu ý chí tu dưỡng, rèn luyện, ngại khó, ngại khổ; chây lười, gây mất đoàn kết nội bộ, vi phạm pháp luật của Nhà nước,... chính những hạn chế này sẽ ảnh hưởng làm hạn chế rất lớn đến việc bổ sung, phát triển những giá trị truyền thống trong điều kiện lịch sử mới.

Có một thực trạng đau lòng đã diễn ra cũng đáng báo động đối với chúng ta hiện nay đó là một bộ phận không nhỏ học sinh, sinh viên Việt Nam rất mơ hồ lịch sử dân tộc, trong khi đó hiểu rõ lịch sử Trung Hoa, Hàn Quốc... qua các bộ phim cổ trang. Hay hiện tượng đua nhau cho con học tiếng nước ngoài mặc dù tốn kém rất nhiều, nhưng các bộ môn Lịch sử, Tiếng Việt thì có mấy phụ huynh quan tâm? Hệ lụy cuối cùng là tỉ lệ học sinh cấp 1, cấp 2, cấp 3 học kém môn Văn, Lịch sử chiếm rất cao, và chất lượng bài thi vào Đại học của khối C cũng đáng để chúng ta suy nghĩ. Đi xa hơn, thói quen biến

tiếng Việt thành một phần bản thể của thế hệ trẻ mà chúng ta hay gọi là 9X đã làm biến dạng sự đẹp đẽ của Tiếng Việt bằng cách viết, cách nói chệch đi với thông thường mà những người Việt khác thế hệ khó lòng hiểu được. Ở phương diện khoa học, ngoại giao, việc nói và viết tiếng Việt chuẩn lại càng quan trọng và có ý nghĩa sống còn. Ví dụ tiêu biểu là công tác nghiên cứu khoa học hay trao đổi, hợp tác quốc tế sẽ mất đi tính liên đới và chia sẻ tri thức nếu việc dạy nói và viết tiếng Việt dành cho người nước ngoài chưa được chuẩn hoá và giới hạn hay việc xa rời với ngôn ngữ Việt của những học giả, cán bộ nghiên cứu người Việt ở nước ngoài nhiều năm gây khó khăn trong truyền đạt khi công tác tại Việt Nam. Hơn thế nữa, việc nắm vững tiếng Việt sẽ tạo ra những tiền đề vững chắc cho các xuất bản chính thống trên các tạp chí, sách báo trong và ngoài nước, để giúp bạn bè thế giới có một cái nhìn đúng đắn và toàn diện hơn về đất nước và nền khoa học Việt Nam. Giữ gìn bản sắc văn hoá dân tộc Việt Nam qua việc dạy và nói tiếng Việt một cách qui mô, chuẩn xác quan trọng là vì vậy.

Học sinh, sinh viên là lực lượng đông đảo, là tương lai của đất nước, đó là một thế hệ luôn đặt niềm tin vào những điều tốt đẹp nhất ở phía trước. Tuy nhiên, đôi khi sự lạc quan quá mức nếu không kiểm chế được dễ dẫn đến sự bông bột, nhẹ dạ, cả tin, cộng với sự lạc quan quá trớn, không ít học sinh, sinh viên mặc dù sống trong môi trường học tập, nhưng lại “ham cái lạ, say cái mới” nên luôn coi những cái của người khác đều “xịn” hơn mình. Từ đó họ chạy theo lối sống sùng ngoại, lai căng. Do không tỉnh táo, sáng suốt phân biệt đâu là thật - giả, tốt - xấu, văn minh - thấp hèn, thiện - ác,... có nhiều người đã tự mình “Tây hóa” tất tần tật mọi thứ, từ đầu tóc, quần áo, giày dép đến mua sắm, tiêu dùng, hưởng thụ đời sống vật chất và văn hóa tinh thần.

Một số giải pháp nhằm nâng cao việc giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc đối với học sinh, sinh viên hiện nay:

Trong điều kiện hiện nay, để bồi dưỡng các giá trị văn hóa trong học sinh, sinh viên, đặc biệt là lý tưởng sống, năng lực trí tuệ, đạo đức và bản lĩnh văn hóa con người Việt Nam” và hình thành mẫu hình người thanh niên của thời

kỳ mới: vừa biết giữ gìn và phát huy các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, vừa biết làm giàu văn hóa dân tộc bằng những giá trị, những tinh hoa văn hóa nhân loại, là hiện thân tiêu biểu của các giá trị văn hóa Việt Nam..., tham gia tích cực và có hiệu quả việc giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc, cần tập trung vào các giải pháp cơ bản sau:

Một là, nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện, chú trọng giáo dục chính trị, tư tưởng, truyền thống và bản sắc văn hóa dân tộc, bồi dưỡng phẩm chất, năng lực cho học sinh, sinh viên. Đó là: giáo dục học sinh, sinh viên sự tôn trọng và giữ gìn các di sản văn hóa của dân tộc; giáo dục lòng thành kính, tôn thờ tổ tiên, thể hiện lòng hiếu thảo, biết ơn những người đã sinh thành dưỡng dục mình; giáo dục việc giữ gìn nền văn hóa đậm đà bản sắc dân tộc; giáo dục lòng yêu đồng bào, lòng yêu đất nước, lòng yêu thiên nhiên, bảo vệ thiên nhiên; giáo dục truyền thống hiếu học, tôn sư trọng đạo, quan niệm tôn trọng phụ nữ, người lớn tuổi; duy trì và bảo vệ văn hóa bản địa – văn hóa làng xã.

Hai là, phát huy vai trò xung kích, sáng tạo của học sinh, sinh viên thông qua việc đẩy mạnh các phong trào thi đua trong học tập và các phong trào khác. Đầu tư thích đáng cho các hình thức hoạt động giáo dục, tuyên truyền về các giá trị văn hoá truyền thống dân tộc: coi trọng việc nâng cao nhận thức về lễ sống, giáo dục đạo đức truyền thống tốt đẹp của dân tộc trong xây dựng lối sống lành mạnh trong học sinh, sinh viên.

Ba là, tích cực động viên học sinh, sinh viên tham gia các hoạt động tình nguyện, nhân đạo, từ thiện vì cuộc sống cộng đồng

Tích cực vận động học sinh, sinh viên tham gia thực hiện các hoạt động xã hội, từ thiện, đền ơn đáp nghĩa, uống nước nhớ nguồn và cuộc vận động “Nghĩa tình biên giới, hải đảo”. Phát động và triển khai rộng rãi chương trình “Thắp sáng ước mơ tuổi trẻ Việt Nam vì dân giàu, nước mạnh, xã hội dân chủ, công bằng, văn minh” đảm bảo sự đa dạng về hình thức, phong phú về nội dung, góp phần tích cực giáo dục lý tưởng, xây dựng hoài bão, ước mơ, cổ vũ học sinh, sinh viên vượt qua khó khăn vươn lên trong cuộc sống, học tập, rèn luyện và lập thân, lập nghiệp.

Bốn là, xây dựng môi trường văn hoá lành mạnh và tạo điều kiện thuận lợi để thanh niên học tập, rèn luyện

Trường học là nơi bồi dưỡng, phát triển những giá trị cao đẹp của mỗi học sinh, sinh viên trong thời kỳ mới, nó trực tiếp góp phần nâng cao trình độ, bản lĩnh chính trị, phẩm chất đạo đức, tinh cảm cách mạng, xây dựng nhân cách con người mới, vừa đảm bảo giữ gìn phát huy bản chất truyền thống, góp phần giữ vững bản sắc văn hóa dân tộc, ngăn chặn và hạn chế những tác động, ảnh hưởng của văn hoá phản động, xấu độc xâm nhập, làm thất bại âm mưu thủ đoạn “Diễn biến hòa bình” của các thế lực thù địch.

Kiên quyết đấu tranh chống sự xâm nhập và ảnh hưởng của các hiện tượng phản văn hoá, sự chống phá của các thế lực thù địch trên lĩnh vực tư tưởng - văn hóa, từ đó nâng cao ý thức trách nhiệm trong đấu tranh phòng ngừa, ngăn chặn và miễn dịch với nó. Đi đôi với việc giáo dục cần tổ chức và duy trì thường xuyên các hoạt động văn hoá, văn nghệ, thể dục thể thao, nhằm phát huy tinh hăng hái, sáng tạo của tuổi trẻ, nâng cao đời sống văn hoá tinh thần, tạo sân chơi vui vẻ, bổ ích, thiết thực. Giáo viên và tổ chức đoàn cần thông qua hoạt động để thường xuyên chủ động, gần gũi theo dõi và hướng dẫn các em học sinh, sinh viên, kịp thời nắm, uốn nắn và xử lý các biểu hiện lệch lạc trong việc tham gia sáng tạo, cũng như hưởng thụ văn hoá tinh thần qua các kênh thông tin khác nhau.

Phát huy vai trò của học sinh, sinh viên với việc giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc trong điều kiện hiện nay là một nhiệm vụ vô cùng quan trọng và khó khăn, đòi hỏi chúng ta không được nóng vội, chủ quan, hình thức để hướng tới mục tiêu xây dựng các thể hệ học sinh, sinh viên Việt Nam giàu lòng yêu nước, tự cường dân tộc; kiên định lý tưởng độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội; có đạo đức cách mạng, ý thức chấp hành pháp luật, sống có văn hoá, vì cộng đồng; có năng lực, bản lĩnh trong hội nhập quốc tế... góp phần to lớn vào sự nghiệp đẩy mạnh công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam XHCN./.